

Een daad tegen boerenonverschilligheid

ARCHITECTUUR

Onze trotse boerderij, de kop-hals-romp, heeft afgedaan. Ook de stelp en de kop-romp en alle andere traditionele typen zullen verdwijnen. De geschiedenis van de veelgeroemde stinsen en staten herhaalt zich. Boerderijen worden fossielen voor het cultuurtoerisme. Bij Harich is een moedige poging gedaan om de karakteristieke boerderij te reanimeren.

Toen in de vorige eeuwen de ene na de andere stins en state het loodje legde, wisten ze niet beter dan dat die afstandse dingen vreselijk veel kostten en de vooruitgang in de weg stonden. Pas aan het einde van de negentiende eeuw kwam enig benul over de monumentale waarde van die gebouwen. Eigenlijk zijn toen alleen Groot Terhorne bij Beetgum en Wiardastate bij Goutum willens en wetens nog gesloopt.

Terwijl we nu wel degelijk de waarde van monumenten kennen, ontglipt ons het belangrijkste monumenttype van het landschap: de boerderij. Zo het nu lijkt, zal slechts een handjevol per streek het redden. Die staan op de monumentenlijst en worden kunstmatig in leven gehouden.

Het landschapsbeeld van Friesland wordt steeds meer bepaald door golfplaten daken op betonnen wanden: ligboxstallen met bungalows of burgerhuizen ervoor. Als de erven redelijk beplant zijn en geen ongenadige chaos zijn van mestsilo's en kuilbulten met plastic en autobanden, vallen de nieuwerwetse bouwsels niet eens erg op, ze zijn wat grauwig en dat is maar goed ook. Vaak, en dat is een heel triest gezicht, ligt de oorspronkelijke boerenplaats in verkommerde staat op een steenworp afstand. Bij de meeste boeren telt de grond, de grond alleen met de daaraan verbonden rechten, subsidies en quota; de boerderij laat velen onverschillig.

Tussen Woudsend en Balk vind je de hele kaleidoscoop aan mogelijkheden. Eerst komt een reeks oude maar nog pronte stelpen en de monumentale kop-romp De Eersteling, een boerderij met een rijke historie. Dit prachtige ensemble wordt aan beide zijden van de weg en vlak bij de begraafplaats van Ypecolsga gevolgd door twee ligstallen met huizen van de vreselijkste soort ervoor. Gele dingen met rieten

daken en wolfseinden met schoorsteenspitsjes. De sfeer van de vertrouwde boerderij moet kennelijk opgeroepen worden met surrogaatromantiek.

Aan de kant van het Slotermeer is het veel leger, maar nabij de flauwe bocht die Balk al aankondigt, zijn in de verte de boerderijen van Lorbuorren te zien, behorend tot het dorp Harich. Voor dat rijtje rekt zich een nieuwe, lange stelp in het landschap uit. Of is het een lage kop-hals-romp in bruine en roodbruine kleuren met aan de voorzijde een rode woning en een opvallend geel element?

Het is de boerderij aan de Warrensterwei van Jelle de Jong, ontworpen door Jelle de Jong. De ene was tot voor kort boer in een oude kop-romp-boerderij aan Lorbuorren, de andere architect in Lemmer. Ze zijn volle neven en hebben elkaar opgejut een nieuwe boerderij tot stand te brengen. Het bedrijfsgebouw moest voldoen aan de eisen van modern agrarisch management, maar met respect voor de traditie van het boerderijgebouw. Het werd een combinatie van een langhuis, dat is een heel oud boerderijtype, een stelp en een kop-hals-romp, zonder dat het een allegaartje is. Het vertoont zich met gepaste trots, want het erf is 30 cm opgehoogd om alles boven de weg uit te tillen.

Van de zuidwestzijde zie je achter elkaar de woning, de wagen- en machineberging en de schuur. De driehoekige, gemetselde voorgevel knikt in het midden. Aan de ene kant eindigt hij ter hoogte van de eerste verdieping, aan de andere waaiert hij scheef in het land uit. Het lijkt op een stelp, maar dan met een woonkamer met glazen pui en half overdekt terras op de plaats van de traditionele molkenkelder. Omdat de dakschilden bij woning en schuur hoger zijn dan op het tussenstuk en ze op het woongedeelte zwart, en op de rest bruinrood

zijn, doet het bedrijf ook aan een kop-hals-romp denken. Zij het zonder de majestieitrijzigheid van de oude boerenschuren; die is definitief verleden tijd.

Aan de andere zijde is de structuur pas goed te ervaren. In een flinke uitsparing in het brede volume zitten de toegang van de woning, twee grote roldeuren voor de wagen- en machineberging en het enigszins verdiept gelegen tanklokaal. Aan de voorzijde van de schuur zitten grote vouwdeuren. De wanden van de uitgespaarde sector zijn beneden in baksteen en boven van geprofileerde damwandplaten afgewerkt.

Zo ontstond een binnenplein aan de noord-oostkant, beschermd tegen de harde zuidwestenwind, helemaal geel gekleurd, stevig geel. Zelfs de grote voorgevel van de schuur heeft die kleur om aan te geven dat hier alle functies van het gebouw bijeenkomen. Het gele gat heeft stellig de accentkleur gekregen om aandacht te vragen voor het hier zichtbare idee van innovatie en traditie. Een warm maar zacht okergeel was verfijnder geweest als verwijzing naar de Friese geeltjes. Verder is de boerderij met zorg gekleurd. De muren van de woning zijn van fris rode, die van de schuur van bruingrijze steen gemetseld, de geveltop achteraan de schuur is net zo roodbruin als de dakplaten.

Door de twee Jelle's de Jong is er aan de Warrensterwei bij Harich een modern boerenbedrijf tot stand gekomen in karakteristieke vormen en kleuren. Hier is de traditie niet als valse nostalgie misbruikt, maar was ze leidraad voor de functionele indeling en de verfijnde afwerking.

PETER KARSTKAREL

De moderne boerderij bij Harich vanaf de zuidwestzijde.

Foto LC/Jan de Vries